

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Sphaera mundi

Johannes <de Sacrobosco>

[Köln], 1501

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-304119](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-304119)

Anteq̃ ad textũ tractatus Sphere accedamus qui
ad astronomiã est introductorius noticia generalis
astronomic est consideranda. Nam iuxta doctrinã phi
sophi physicor̃ Innata est nobis via a cõmuniõibus
ad minõ cõmunia. Est itaq̃ p̃mo notandum q̃ astro
nomia mõ generaliori ⁊ fm̃ mentẽ Isidori libro tertio. capit. xxxiiij.
sic definitur **A**st̃ astroz̃ lex que cursus siderũ ⁊ figuras ⁊ habitudi
nes stellarum circa se ⁊ circa terram indagabili ratõne pcurrit. Pre
sens definitio cum de circa se ⁊ circa terram duo dat. intelligere. Et
sunt fm̃ Albertum in defensorio astrologice scientie vel speculo suo.
due sapientie mirabiles in cognitõne ⁊ magne in estimatõne Astro
nomia sc̃z ⁊ astrologia Que fm̃ hugonẽ in didascalicon in hoc dif
ferre vident. Quia astronomia de lege astroz̃ nomẽ sumpsit. astro
logia aut̃ dicta est quasi sermo de astris differens. Preterea Albu
mazar in introductorio suo maiori parte prima ac differẽtia prima
inquit Partimur igit̃ omnẽ siderũ stellarũq̃ scientiam geninã spe
cie in motum celestiuũ ac motuum effectus Cui ppulcre astrologoz̃
princeps Ptolomeus alludit dicens Rerum ielure in q̃bus est pro
nosticabilis scientie stellarũ pfectio. magnas ⁊ p̃cipuas duas esse de
prehendimus. Quarũ altera que precedit est fortior. altera vero q̃
sequitur debilior. ⁊ est scientia qua explanantur mutationes ⁊ ope
ra que accidunt ⁊ complentur propter figuras circuitũ earum natu
rales eis in rebus quas circundant. Hec autem per se nequaquã ex
plicabilis est prout ratio physica postulat. oportet enim vt eius in
uestigator hanc intentõnem exequatur vt in ea recto tramite viãq̃
verac̃ procedat. Nam eam scientie p̃me minime equare potest que
firma est ⁊ stabilis. docet em̃ motus siderum eclipses. coniunctões
atq̃ oppositiones que nunq̃ mutantur. Pronostica autem que do
cet secunda scientia non sunt firma. quia elementa que superiorum
impressiones suscipiunt nunq̃ in eodem statu perseverant. quare il
lius scientie pfectam cognitionem quis grauiter attingit. Ob hoc
ergo plures volentes in veram cognitõnem dicte scientie deuicire.
in grauem ducti sunt errorem. Alij vt habet dominus petrus de ely
aco episcopus cameracensis ⁊ cardinalis in tractatu de concordia
theologie ⁊ astronomie. Et astris om̃ia futura necessitate fatali eue
nire senserunt. Alij ⁊ liberum arbitrium ⁊ res que solum diuine ac
sup̃naturali subsunt potestati celo subiaccere dixerunt. Alij astrono
micis libris plures execrabiles artis magice supersticiones miscue
runt. quos etiam Ptolomeus in primo quadripartiti secundo ca
pitulo reprehendit. Quare fit vt ⁊ Isidorus libro vbi supra capitũ
lo. xvi. eam partim naturalez partim supersticiosam appellat. Di
citur em̃ naturalis. q̃ effectus q̃ ex cõfigura p̃figurationibz stellarz̃

A ij

Nat

Ptolomeo

sequuntur naturales summe dicuntur Nam sic lapis magnes hz trahere ferrum et stamonea purgare coleram. ita celum influere. Quia mundus iste ut hz phs pmo meteororum ex necessitate est continuus latioribus sit perioribus ut ois ipsius virtus gubernet inde. Quasqz aut celum influat attamen solum eas res hz immutare qz comprehendit et que ei influxum suscipiunt. Nisi enim rationalis qz immediate subest diuine potestati erimur. qz virtus celi ea non comprehendit Ob id eleganter Ptholomeus in sapientibus almagesti ait. Vir sapiens astris dominabitur Dic sapiens nuncupat qz non sensuale sed animam rationale sequitur. Ex quo iterum accipitur iuxta abraam a venezere in libro rationum. qz super ea re secunda qz naturalis est scia non est ita perfecta probatio sicuti pme. qm eius ostensio est tantummodo experimentum quod multis vicibus est acceptum. Et ipsa diuiditur in parte introductoria et in parte de iudiciis astroz Alkabitius in quinqz differentibus parte introductoria ponit Ptholomeus sicut in primo libro quod dicitur. Pars autem de iudiciis astroz etiam subdiuiditur Ptholomeus enim duas ponit In secunda enim quadrupartiti de reuolutionibus annorum mundi. In tertio et quarto de natiuitatibus. Halibateragel supradidit duas. parte de imaginibus et parte de intentionibus. Iste autem vltime quatuor partes non tantum vni hnt vt pcedentes. quare Ptholomeus naturalis loquens tamqz princeps omnium diuinas solummodo partes astrologie vt tactum est posuit Atqz venit astrologus autem illa partes sub triplici domina. quoadmodum Hali super centiloquio Ptholomei verbo primo affirmat Ptholomeum adducendo sic inquentem qz sciam horum qz sunt sub circulo lune alij hnt per diuinam inspirationem alij per doctrinam. Tu vero aliquis has vias habuerit duas. inter sapientes reputabilis et in iudiciis verus inueniet. Si vero aliqua istarum caruerit minus sapiens iudicabilis Et tunc de secunda scia qz presupponit prima eam qz sequitur. qz prima est fortior. est enim scia solis et lune nec non quinqz stellarum erraticarum figuras demonstrans. qz suorum motuum causa et vni ad aliam eorumqz ad terram collectione et tingere manifestum est. Et comentator David liro doan Est duorum luminarium scia qz solis et lune saturni iouis martis veneris et mercurij figure sciuntur secundum motus suos in copatione vni ad alium vel ad stellas fixas. Et hoc quantum ad applicationes coniunctiones vel oppositiones etc. eorumqz ad terram. id est ad finem in quem fluxus celorum ordinatur Et hec scia est certissima qz abraam auenezere in libro rationum testatur Per humanam inquit sciaz sciam qz probationes perfectes sunt per planetas et circuloz paruoꝝ quantitates ac distancias eorum a terra necnon a loco augium et opposito eaz etc. Idcirco Ptholomeus vbi super Pre dictarum duarum ait prima quod est scia per se alteraqz incommixta. Dicitur vt scie perscrutator eas sui causa perorat et addiscat et hic fructum accipiat Licet sciam non addiscat sciam. Nec autem noie astronomie exprimit qz duplex est. theoretica et practica Theoretica Ptholomeus in almagesto con-

siderat. thebit tencorat in libro de motu sphaere stellarum fixarum **Pur-**
bachi in libro theoricarum etc. **Practica** **Ptholome** atq; **Alphongi**
us docent in tabulis **Hispalensis** s; **o campanus** et **almeon** in instru-
mentis etc. **For** s; sic dictorum tractatus sphaere est qm fundamētum
et introductorium q; ppter generalib; hys dimissis. causis at et vti-
litatib; pmissis eundē aggrediemur tractatū. ¶ **Pro** q; notandū
scdo. **Ex** quo cognitio sciarū pfecta ex cognitōe causarū dependet di-
cente ptho pmo physicoz. **Ideo** huius tractatū q;ttuor cause sunt notā-
te. **Prima** cā est materialis siue subiectū. **Et** est totū vniuersū in se
atq; in suis partib; vt subiacet motui et figuratōi. **Et** nō est tm cor-
p^o celeste sic q;busdā videt. rō q; hic nō solū de eo verū etiā de q;ttu-
or elementis determinat. **Propa** passio eē mobile et ad vbi. **Sic** at
totū vniuersū definit. **Est** suba corporea inaiata intrāsmutabil' eter-
naliter mobilis. **Dicit** suba corporea q; mouet. **Omne** em cor^o e mo-
bile. vi. physicoz. **Dicit** inaiata aīa scz ignobili. hz tm aīaz vt ptho. ij.
de celo. nobile q; intelligētia d; pstitues cū illo cuius e vni fm opa-
ri et nō fm esse. **Dicit** intrāsmutabilis. q; nō hz materiā puatōi et al-
teratōi subiectā. q; vt habet pmo celi. **In** celo nō est materia q; sit in-
potentia ad esse. **Dicit** eternaliter mobilis. **Nō** e timendū q; celū ster-
nono metaphisice et scdo celi **Terra** q;scit ergo celum mouet. et alibi
in eodē. **Motus** celi est ppetuus et inuiformis. **Causa** effici-
ens mota fuit magister **Joānes** de sacro busto anglie astronomus
exptus q; ex diuersis libris astronomie plixis et difficilib; hunc tra-
ctatū breuiter collegit. q; ad astronomiā breuiter et facilliter introdu-
cit **Causa** efficiēs mouens fuit difficultas et plixitas astronomie. q;
astronomia difficulter et dispēditose e tradita ab antiq; et ppter hoc
motus fuit ad hūc tractatū cōpilandū **Causa** formalis e modus p-
cedendū in hoc tractatu quē in pēnio pmittit. **Causa** finalis coinci-
dit cū vtilitate. **Ide**o notandū tercio q; vtilitates huius tractatus
sunt septē. **Prima** cognita hac arte in cognitōem dei altissimi manu-
ducimur. q; iste tractat^o de celo et e magnitudine determinat. **Alum**
at enarrat vt hz psalmista gloria dei. et alibi **Cō**stitēbūtur celi mirabi-
lia tua. **Et** **Gregori** in moralib; **U**estigia nostri creatoris sunt mi-
ra opa visibilis creature q; dū cernimus potentia creatoris amira-
mur **Lameracē** aut **Cō**tēplatio pditoris in corpib; celestib; velu-
ti in quodā speculo materialib; manib; dei scripto representata e. **Nō** q;
sine rōne **Ptholome** in pncipio almagesti describendo astronomiā
dicit. **Est** scia dirigēs et ducēs nos in cognitōes dei etc. **Scda** vtilitas
e q; introducit nos in cognitōes libroz naturalis phie et pferim in
libroz de generatōe et corruptōe de celo et mūdo necnō meteoroz.
Tercia vtilitas est. qm facilitatē nobis pber libroz poetaz intelligē-
di maxime **Virgilij** **Quidij** et **Lucani**. **Quarta** vtilitas e. q; reddidit

B ij

nos abiliores diuinas ad intelligendū scripturas eo q̄ in eis de nat̄
 bna ip̄i vniuersi z p̄sertim de locis terre habitabilis mēto habet̄ re-
 p̄sumē. Quinta vtilitas ē q̄z introducat nos in cognitōes theoretica
 rū. z aliorū astronōmie librorū q̄ de spheris stellarū z eclip̄sis lumi-
 nariū determinat atq̄ causal̄ tabulas Alphonicū zc. facit nos intelli-
 gere. Sexta vtilitas ē q̄ p̄parat animū ad excogitādū varia z vnā
 quāq̄ sciam facili⁹ app̄hendendū. q̄z cū q̄s intelligit illud qd̄ p̄fun-
 diors est specularōis leu⁹ p̄ intelligere z illd̄ qd̄ minoris est specula-
 rōnis. Septima vtilitas q̄ facit aliq̄ digne p̄sm appellari The-
 bith benozar dicere. Nō est ei lumē p̄hie a q̄ euacuata fuerit astrono-
 mia. Et Boetius. nō nomē philosophantis induit q̄ mathematice
 specularōis habitu tenuit. Et alibi. Si q̄s scias mathematicales
 p̄missit p̄stat eum omne p̄hie doctrinam perdidisse zc.
 ¶ Titul⁹. Incipit Tractat⁹ spherē magistri Joānis de sacro busto
 Et d̄r titul⁹ a titan qd̄ ē sol vel illuminās. q̄z sicut sol mundū illumi-
 nat ita etiā titul⁹ librū z eius sequētia facit illuminare.

Tractatum de sphaera q̄rtuor capitulis distin-
 guimus. **D**icitur p̄mo quid sit sphaera. q̄d
 eius centrū. quid axis spherē. q̄d pol⁹ mūdi.
Quot sunt spherē z q̄ sit forma mundi. **I**n scdo de decem circū
 ex quib⁹ hęc sphaera material̄ cōponit̄. z illa sup̄celestis q̄ p̄ illā ima-
 ginatur vel p̄poni intelligitur. **I**ntercio de ortu z occasu signorum
 z diuersitate dierū z noctiū zc de diuisione climatū. **I**n q̄rto. de cir-
 culis z motib⁹ planetarū z de causis eclip̄sum.

Ne ē libell⁹ vel tractat⁹ de sphaera **I**n q̄ p̄mo intentū suū in genera-
 li p̄ponit de his q̄ postea in speciali determinant̄ z cū h̄ p̄mittere ordi-
 nen dicēdonū q̄rtuor capitulis distinguēdo qd̄ multū dēseruit pui-
 dentie ob hac at̄ rōem p̄cipue autor̄ posuit h̄c partē gnālē vt igno-
 rantia negatōs remoueret. q̄z p̄ p̄missū i generali p̄suldo q̄z mō alicui
 us scē materia scif. ignorātia p̄ quā negatōs remouet. **N**ota autor̄
 vltimū capitulū motib⁹ planetarū z eclip̄sis ascribit. rō q̄z finis est
 p̄mū in int̄ctōe z vltimū in exequitōe. s̄z q̄z astronōmi finalī int̄er-
 dūt de motib⁹ planetarū z vltimē spherē z de causis eclip̄sū Jo vlti-
 mo de eis dē tāq̄z de sine p̄ncipal̄ int̄ctōe determināt. Itē autor̄ d̄r in
 lra forma mūdi z nō materia. rō q̄z materia cognō. at̄ p̄ formā z su-
 ne forma nō habet̄ noticiā materię.

ā sit h̄uan
 ribus in d̄
 Jos lons

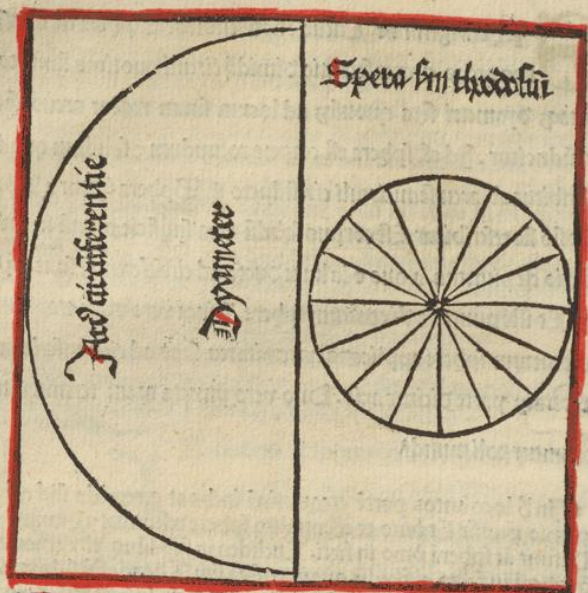

Sphera igitur ab Euclide sic describitur Sphera est transi-
 tus arcus circumferentię dimidię circuli quotiens sumpto
 lineaq; dyametri fixa quousq; ad locum suum redeat arcus ipe
 circūducitur. **I**d est sphaera est corpus rotundum et solidum quod
 describitur ab arcu semicirculi circūducto. **S**phera igitur a The-
 odosio sic describitur **E**st corpus solidū vna superficie extēti in cuius
 medio est punctus. a quo oēs linee ductę ad circumferentiā sunt equi-
 les. **E**t iste punctus dicitur centrum sphaere. **L**inea vero recta transiens
 per centrum sphaere applicans extremitates suas ad circumferentiā
 ex utraq; parte dicitur axis. **D**uo vero puncta axem terminantia
 dicuntur poli mundi.

In hoc loco autor parte erequentiā inchoat erequēdo illud quod in
 penio pmissit **E**t primo de essentialibus sphaere definitiue et diuisione re-
 definit at sphaerā pmo in fieri. **E**uclides in suo libro xi. elementorū
 q̄ sphaerā in facto eē pcedit quam postea s̄m Theodosiū subiungit.
Nota capan^o cōmentatorū **E**uclidis definitōem sphaere declarans sic
 inquit. sup̄ qualiter lineā semicirculo descripto. si lineā illa fixa semi-
 circulo tota reuolutōe circūdat corp^o quod describit sphaera notat cuius
 centrū constat eē centrū semicirculi circūducti **I**tem autor in littera
 etiam centrū axem. et polos mūdi notificat. **P**rimi ibi. **E**t iste pun-
 ctus s̄cōm ibi. **L**inea s̄o recta. **T**erciū ibi. **D**uo vero puncta re-
 ctę s̄o q̄ nota punct^o vel centrū dupl^r accipit. **U**no mō s̄m k̄ita-
 tem. **E**t eundē **E**uclides in principio libri elementorū definit. **P**ūct^o
 est cui^o ps nō ē. **A**lio mō respectiue. et sic terra respectu celi punctus
 et centrū dī. vt habet. iiii. phicoz et pmo celi. **I**te dīā inter arcē et dya-
 metz. **D**iameter p̄p̄e ē lineā trāsies p̄ mediū alicui^o figurę in plano
 utraq; ei^o p̄tē attingēs. **S**z axis ē lineā p̄ mediū alicui^o corp^ois soli
 di trāsies. nihilomin^o vnū quāq; p̄ alio recipit. **P**reterea dīā inter
 circūlū nota et circūferentiā. **C**ircūferentiā p̄p̄ie ē lineā circūferentiā in
 plano descripta. **S**z circūl^o ē tota superficies q̄ intra circūferentiā li-
 neā ē inclusa. **S**uperficies ē triplex plana vt mēse vl' papiri. **C**ōcaua
 vt ē interior scutelle vl' cāpae superficies **C**ōuexa vt ē exterior superficies
 cui^o vl' corp^ois sphaerici quā **T**heodo. i. definitōe sphaere superficie tēdit.

A iiii.

¶ Sphaera aut dupliciter diuidit scz s'm subam ⁊ s'm accidens
 ¶ Secundū subam eius in sphaerā nonam que primus motus siue
 primum mobile dicitur. ⁊ in sphaerā stellaz fixaz q̄ firmamentum
 nuncupatur Et in septem sphaeras septē planetaz quaz quedā sunt
 maiores quedam minores s'm q̄ plus recedūt ⁊ accedunt a firma-
 mento. Unde inter illas sphaeras sphaera saturni est maxima. sphaera
 vero lune minima. put in sequēti figura p̄tinetur
 ¶ Hic autor post definitōez sphaere. ⁊ ei⁹ diuisiōe determinat. rō quia
 in vniuersis definitio d̄z p̄cedere diuisiōe. qz definitio capis a re ab-
 solute cōsiderata i ordine ad aliā. put differt ab aliā. mō p̄us ē res na-
 turalt absolute cōsiderata q̄ res cōsiderata i ordine ad aliā respectiue
 sic ē de ip̄a sphaera. Nota autor diuidit p̄mo sphaerā s'm subam eo q̄
 suba p̄cedit accidens. s. i sphaerā nonā vel i p̄mū mobile ⁊ c. d̄z p̄mū mo-
 bile i l̄ra. qz mouet a p̄mo motore In motore at̄ p̄mo diuersi s̄z p̄bi

Quidā dicūt ipm eē deū glorioſum occaſionē ſuā ab **A**reſtotele ac
cipientes dicentz p̄mus motor d̄z eſſe i vigore iſinitus. p̄ſtat at̄ ſo
lum p̄mū. ſc̄z deū eē iſinitū in vigore. alia aut̄ creata finita. **A**lij at̄
p̄trianf̄ h̄is z dicūt p̄mā iſtelligentiā poſt deū eē p̄mū motore po
ſitōem ſuam ex varijs approbātes **P**rimo **O**ptime ſe h̄is nulli⁹ in
diger ſc̄do celi. ois at̄ mot⁹ ē p̄pter finē. q̄ em̄ tollit finē tollit ordinē
z bonū. **A**oſtat aut̄ deū optime ſe habere. q̄ nō mouet aliqd̄. **I**tem ſi
motor p̄mus eēt deus ſequeret̄ q̄ aut̄ motus celi fieret in iſtanti aut̄
actio dei meſuraret̄ tpe. nō p̄mū eſt d̄dm. q̄ ē cōtra aſtronomos q̄
dicūt celū in. xxiiij. horarū tpe reuolutionē vnā cōplere. **N**eq̄ ſc̄dm
eſt d̄dm. q̄ ē p̄tra **A**reſtotele. iiii. phyſicorū. **E**terna nō ſunt in tpe
neq̄ actōes eorū. ḡ zc. **N**otandū ſc̄do **C**oſideratio mot⁹ celi ſm
p̄hos z aſtronomos ē diuerſa **N**ā p̄hi dicūt motū celi eē vniformē
Aſtronomi aut̄ irregularē. i. q̄nq̄z velocē q̄nq̄z tardū rō. q̄ p̄hi na
turales p̄ſiderāt motū vt ē in ſe ſen in ſuo mobili. z iō dicūt vt p̄z
ſc̄do celi. q̄ planeta vel orbis eius in diuerſis t̄pibus nō mouet tar
dius vel velocius. **A**ſtronom⁹ aut̄ p̄ſiderat motū in ordine ad cor
reſpōdētiam p̄mi mobilis. z ita ſtat q̄ ſol equales arc⁹ in cōcentrico
deſcribat. irregulares aut̄ z inequales in orbe ſignorū p̄mi mobilis
Enā in p̄mo mobili diuerſificanē qd̄ puenit ex eo. q̄ p̄hi naturales
ſolū ponūt tot ſpheras quot p̄nt p̄ roes naturales z ſenſum cōiun
cere. **E**t vltra octauā ſphera nō p̄nt p̄ ſenſum aliā ſphera appre
hendere. **S**z aſtronomi ſubtili⁹ ſpeculātes vltra octauā ſphera
ponūt etiā nonā. **R**atio. q̄ in ſc̄ia naturali d̄z q̄ in q̄libet genere eſt
dare p̄mū z vniforme qd̄ ē metū z meſura oim̄ aliorum in illo ad
qd̄ oia alia eiūſdē generis h̄nt reduci. **A**ſtronomi aut̄ p̄ſiderantes
ſphera octauā nō vnico motu moueri. volentes itaq̄ diuerſum mo
tū ad ſimplicē reducere p̄ longā experientia ratiocinati ſunt z nonā
ſphera in motu ſimplici ſm̄ autorē noſtr̄ inuenerūt. **N**ota tertio
Inter celi ſpheras ſeptē ſunt planetarū **P**rimus planeta ē ſaturn⁹
q̄ naturalr̄ frigid⁹ ē z ſiccus in effectu. pallidus z malignus habēs
magnitudinē terre. xci. vicib⁹. **J**upiter ſc̄ds calidus z humidus cla
rus z claudidus. malicia ſaturni t̄pans. magnitudinē terre in ſe ha
bens. xcvi. **M**ars tert⁹ calidus z ſiccus. ignitus z radiolus. iō no
cuius z ad bella puocans. magnitudo eius ad terrā cōpata eſt vnā
z medietas. z medietas octauē vnus vicis. **S**ol quartus calidus
et luminolus t̄pa diſtinguens illuminans. quāntitas eius maior ter
re. lvi. z quarta vni⁹ octauē. **V**enus calid⁹ t̄pate z h̄uidus inter
ſidera ſplendidiffim⁹ ſp̄ ſolem comitat̄ p̄cedēs lucifer dicit̄ ſequens
ſo vesp̄r⁹ magnitudo reſpectu. 2200. p̄tū terre ē. xxxviij. **M**er
curius radiolus in q̄litate vari⁹ cū ſole ſp̄ gradū nūq̄ ab ea. xxviij.
gradib⁹ diſtās. iō raro cernit̄. magnitudo ei⁹ ē ſeptima p̄s de p̄rio

terre Luna frigida et humida mater est aq̄z a sole illuminata hoc est il-
 luminat. Quantitas eius respectu partium terre est. xxxix. partes et parum plus
 Alie autem propter dictas planetarum stellas sunt fixe non ita quod non mouerentur
 Sed quod tarde ad circulum planetarum mouentur. Et quantitas earum que
 sunt prime magnitudinis habent quantitatem terre. cxxv. secundum magnitudi-
 nis. xc. tercię. lxx. quarte. l. quinte. xxxvi. septe. xvij.

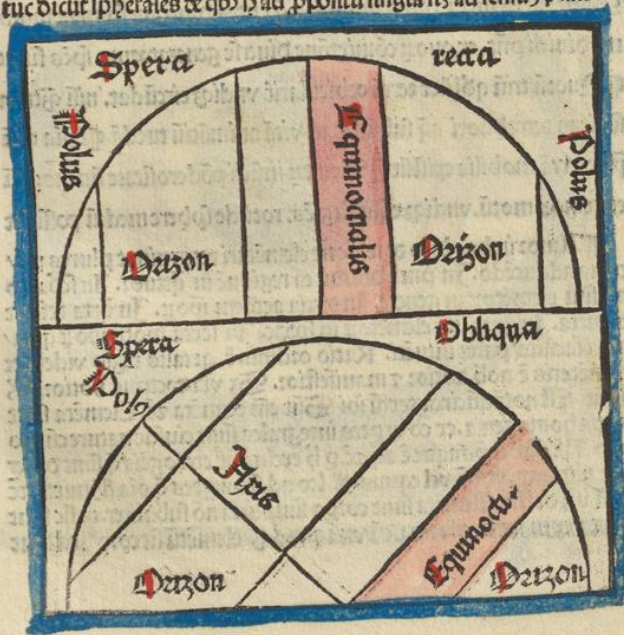

¶ Secundum accedens diuidit quod in sphaera recta et sphaera obliqua.
 Illi enim dicunt habere sphaera recta que manet sub equinoctiali si aliquid ibi
 manere possit. Et de recta. quod neuter polorum magis altero istorum eleuatur
 vel quod eorum orison intersectat equinoctiale et intersectat ab eodem ad angu-
 los rectos et spirales. Illi vero dicunt habere sphaera obliqua quecumque ha-
 bitat infra equinoctiale vel ultra. Illis enim super orizontem alter polorum ele-
 uatur reliquus super deprimuntur. Vel quoniam illorum orison artificialis intersectat
 equinoctiale et intersectat ab eodem ad angulos obliquos vel ipsares.

Autor in hoc loco ponit aliam diuisionem sphaere. scilicet secundum accedens. Ratione
 ordinis. quod suba natura tpe et definitione procedit accedens. ut habetur. vij.

Metaphysice. Hæc etiã diuisio spheræ fm subã dicitur pcedere diuisione
 accētis. q̄ at suba natura pcedit accētis p̄z. q̄ cã naturalit̄ pcedit esse
 etiã. suba at̄ eã accētis. **T**pe. q̄ suba p̄t eẽ sine accēte ⁊ n̄ ecōtra. **D**e
 finitōe. q̄ suba ponit̄ in definitōe accētis. nō at̄ ecōtra. **N**ota cū d̄r
 in l̄ra q̄ manet̄ s̄b eq̄noctiali ⁊c. diuersam opinionē. **Q**uidã dicunt
Autoritates p̄ se **V**irgiliũ ⁊ **Q**uidij sumētes. **D**e q̄b lat̄ infra de
 q̄nqz zonis. **A**lij s̄o. **P**tolomeũ sequētes dicūt eã p̄t̄ terre n̄ oĩo fo
 re inhabitabile. **N**ã in libro ad arte spherica cōpato inq̄t. **E**t oportet
 ne opinemur q̄ zona pusta cū totalitate sua sit inhabitabil̄. **I**n em̄
 venerūt q̄dã a diuersis locis et̄ inuētũ e plurimũ et̄ inhabitari ⁊c.
Itē in l̄ra etiã it̄secat eq̄noctialē ⁊c. vbi nota q̄ p̄ it̄secare i p̄p̄o
 to it̄elligit̄ q̄n̄ circuli sese it̄secat̄ p̄ modũ crucis ad āgulos q̄tuor
 pares v̄l ipares. **O**m̄ duplex e angul̄ rect̄ ⁊ obliq̄. **R**ect̄ q̄ causat̄
 ex linea recta p̄p̄diculanti aut orthogonali cadēte sup̄ aliam. **O**bli
 qū q̄ causat̄ ex linea recta obliq̄ cadēte sup̄ alia. **E**t e duplex acut̄ et̄
 obtus̄. **A**cut̄ d̄r q̄ minor e āgulo recto. obtus̄ s̄o q̄ maior e ang
 gulo recto. **A**nguli at̄ sic descripti cū ex it̄sectōe rectar̄ linear̄ pueni
 unt dicūt̄ planales. **S**i s̄o ex it̄sectōe arcũ v̄l circloꝝ orti fuerit̄
 t̄uc dicūt̄ spherales de q̄b h̄ ad p̄positũ singla s̄t̄ ad sentēz̄ plana.

Universalis autem mundi machina in duo dividitur in
etheream scilicet et elementarem regionē

¶ Postq̄ autor definiuit spherā in generali. ac eā fm̄ subam et ac-
cidēs diuisit q̄tū ad orbēs sup̄celestes. **P**ic̄ sequēter totā mūdī ma-
chinā vel vlem̄ in duas diuidit pres. **R**atio. qz̄ mūdus siue vn̄uer-
sum ē qd̄dā totū integrale. totū aut̄ integrale nō ē aptū nosci nisi ex
suis p̄tibz̄ qua p̄pter eā machinā partitus est vt̄ in p̄mis ordo p̄tū
et deinceps figuratio eius haberetur.

¶ Elemētariis q̄dē alteratōni p̄tinue puia existēs in q̄ttuor diui-
ditur. **¶** Est em̄ terra tanq̄ mūdī centrū i medio oīm sita. circa quā
aqua. circa aquā aer. circa aerē ignis. **¶** Est em̄ illic pur̄ et non turbu-
lus ignis orbē lunę attingēs vt̄ ait aristoteles in libro methēoroz̄
Sic em̄ disposuit eam de glorioſus et sublimis. **¶** Et hec q̄ttuor ele-
menta dicūt q̄ vicissim a semetip̄is alterant̄ corūpūnt et regenerant̄
Sunt em̄ elemēta. corpa simplicia. q̄ i pres diuersaz̄ formaz̄ mini-
me diuidi p̄nt. ex quoz̄ cōmixtōne diuersę generatorum spēs fiunt
¶ Quoz̄ trū qd̄libet terrā orbicularit̄ vndiqz̄ circūdat. nisi q̄tum
siccitas terre h̄iori aq̄ subsistit ad vitā animātū tuēdā. **¶** Dia etiā
p̄ter terrā mobilia existūt q̄ vt̄ centz̄ mūdī p̄derositate sui magnū
extremoz̄ motū. vndiqz̄ eq̄l̄it̄ fugiēs. rotūde sphere mediū possidet

¶ Autor in hoc loco de regione elemētari determinat plures p̄ti-
culas adducēdo. In p̄ma diuidit eā regionē in q̄ttuor. In scda po-
nit sitū elemētoz̄ in genere. In tercia actōem ipoz̄. In q̄rta definit
elemēta. In q̄nta sitū elemētoz̄ in specie. In sexta motū ipoz̄ q̄ sin-
gula facilius patēt̄ intueti. **R**atio ordinis ē. qz̄ talis regio videlicet
elemētariis ē nob̄ notior et manifestior. **S**z̄ via doctrine notiora s̄t
p̄ora. **E**st notā dū circa textū ibi **S**ūt em̄ elemēta etc. Elemēta sunt
corpa homogenia. ex eo qz̄ pres integrales sunt eiusdē nature cū suo
toto. **N**ā q̄libet ps̄ aque ē aq̄ etc. p̄ h̄ excludūt̄ eterogēia q̄ sunt diuer-
saz̄ naturaz̄. vt̄ hō vel equus vel leo ad suas pres q̄ oia s̄t mixta etc.
¶ **U**n̄ bñ dē l̄ra. Elemēta sunt corpa simplicia nō subaliter. qz̄ sic sunt
mixta ex materia et forma. cū vnūquodqz̄ elemētū sit corp̄ sed sunt

Sicut Pardo
Aristo etiam.

dispo

Septem.
Motus

simplicia motiue. qz vna tm qlitate eis motiua determinat. signis z
 aer leuitate. qz mouent sursus. Aqua at z terra grauitate. qz mouet
 deorsus. **¶** Vel dicuntur corpora simplicia. qz no resoluntur in alia corpa.
 sz alia mixta resoluntur in ipa. **¶** Secdo notandū. qz terra no sit ex
 oi pte cooppta pter rōem in sra tactā triplex ē. Prima rō ē influētia ce
 li. qz pol^o antarctic^o attrahit ad se humida. arctic^o p^o sicca. z nō ē in
 cōueniēs qz talis vis sit in celo. qm sile in elemētis ptingit. Nā ma
 gnes vt refert **¶** Plini^o. xxxvi. libro. z **¶** Isidor^o. xvi. occulta qdā natu
 ra z vi attrahit ferrū. Et vt hz expientia iuenit magnes qz ex vna pte
 ad se trahit ferrū z ex pte opposita a se fugat zc. **¶** Secda. qz terra nō ē
 pcentrica alijs elemētis. vel qz ex vna pte magis ē rara z ex alia magis
 densa ppter quā densitate magis ponderosa z grauis. hz ē duplex ce
 trū vez videlicet z grauitatis. **¶** Centru grauitatis ē idē cū centro ele
 mentoz z mundi. **¶** Clez autē centru longe extra situat. **¶** Tercia rō est
 diuina puidencia.

¶ Circa elemētare qdē regione. etherea regio lucida a variatōne
 omī sua imutabili cōstantia imunis exns. motu p̄tinuo circulariter in
 B i

cedit. & hec a phis q̄nta eētia nuncupat. **Q**uinta eētia ē quicqd ē
a globo lumari vsq; ad nonā spherā. **T**er^o nouē sunt sphere sicut pre
tactū ē scz. lune. mercurij. veneris. solis. martis. iouis. saturni. stellaz
fixaz. celi vltimi. **M**ax at spheraz q̄libet superior inferiorē spherā spher
rice circūdat. **Q**uaz spheraz q̄dē duo sunt mot^o. **U**n^o ē celi vlti
mi sup duas extremitates axis. scz polū arcticū & antarcticū ab ori
ente p occidentē itez rediēs in orientē. quē equinoctialis circū^o p me
diū diuidit. **E**t etiā ali^o inferior spheraz mot^o p obliquū huic op
posit^o sup arcs suos distātes a p̄mis. xliij. gradibz & xxxij. minutis
Sz p̄mus oēs alias spheras se cū ip̄tu suo rapit infra diē & noctez
circa terrā semel. **I**llis tū p̄tra nitentibz vt octaua sphera in centū an
nis vno gradu hz fieri. hunc siq̄dē motū scdm diuidit p mediū 30
diā^o. **S**ub q̄ q̄libet septē planetaz spherā hz p̄p̄iā in q̄ refer^o mo
tu p̄p̄io p̄tra celi vltimi motū. & in diuersis spacijs t̄p̄oz ip̄m celū
metit. vt **S**aturnus in. xxx. annis. **J**upiter in duodecim **M**ars in
duobz. **S**ol in. cclxv. diebz & sex horis. **V**en^o & mercurius fere silt
Luna s̄o in vigintiseptē diebz & octo horis

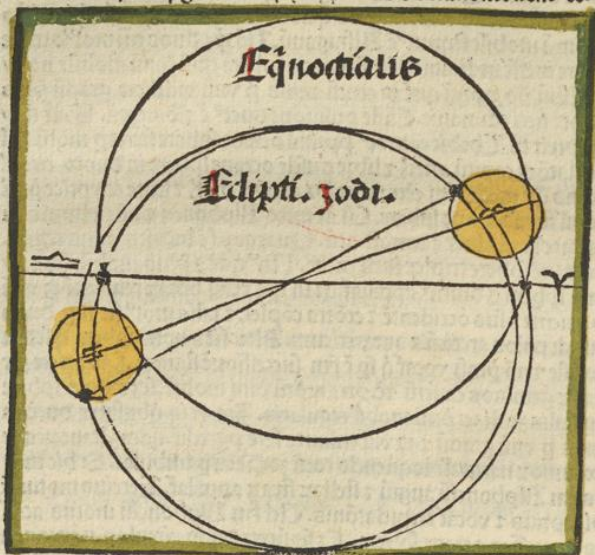
Q Post elemēt̄r̄s determi atōez regionis autor i h̄ loco ordinē & mo
tū spheraz regiōis ethere exponit **P**rimū ibi **C**irca elemēt̄r̄e. scdm
ibi **Q**uaz spheraz. **N**ota circa lrām ibi. **L**ucida a variatōe zc. **C**
elū nō ē de natura q̄tuor elemēt̄oz nec hz q̄litates eoz. **R**ō. qz ē inge
nerabile incorruptibile inangmēt̄abile atq; ialterabile. vt habet p̄i
mo celi. **N**ō em̄ d̄r̄ calidū frigidū sicū vel humidū formāl^o & real^o
nisi formāl^o. qz sua s̄tute & influxu calefacit. **I**dcirco phs β^o celi b̄i in
quit **C**elū nō p̄t recipere peg. in. is i p̄ressiōes. nec ē p̄p̄ie coloratū. nisi
qz lucidū. nec p̄p̄ie leue vel ponderosūz molle vel durūz vel sp̄s
sum **T**ū ip̄p̄ie d̄r̄ durū vel infrāgibile i p̄penetrabile. **E**t ip̄p̄ie cen
sum vel sp̄sūz. qz stella vt habet. ij. celi ē densior ps sui orbis **P**ro q̄
nota sc̄do qz sp̄sūz vel d̄ct̄as q̄ alias distātia d̄r̄ a terra vsq; ad
p̄p̄iorē locū lune ē trigintatū medietatū diametri terre **A**d mercu
riū. lxxij. **A**d venerē. clvi. **A**d solē. **M**. lxxij. **A**d marcē. 1260. **A**d

foliē. 8820. Ad saturnū. foliē 87. Ad stellas fixas. 17360. **P**reterea
nota 3°. q^o quāz sunt eēntie mūdi. Prima ē terre nascētū v^l terre gra
dientū z ē terra v^l sphaera terre. Secūda eēntia ē aque natātū z ē aq.
Tercia ē aeris volātū z ē aer. Quarta ē ignis gradientū v^l calefacie
tū. v^l ē ignis. Quinta eēntia ē regio etherea in q^o sunt sphaera aurtoria
testimonio nouē celestes. Pro q^o nota q^oto. Aurtor ponēs sphaerā no
nā p^omū mobile sequit^o ē Alfraganū. Nā ipse duos tm̄ mot^o octauē
sphaere inesse indicauit. Unū a nona sphaera quā p^omū mobile noīa
uit. Aliū s^o p^oriū quē in centū annis p^o v^onū videlicet gradū s^ol^os
orientē fieri estimauit. Eadē opinione duct^o ē albaregni. Silt the
bit Dixit tū Thebit q^o mot^o p^orius octauē sphaere fieret p^o motū v^l
circulatoz capiti arietis z libe eiusdē octauē sphaere in duob^o circul
paruis q^oz media seu cētra eēnt ipa capita arietis z libe ecliprice p^omī
mobilis scz none sphaere. Cū āt t^op^oib^o Alphonciū z nūc vltimis in
veritate facti aliter ē demonstratū. Quapropt^o ē breuiter aduertendū.
q^o octauē sphaere triplex inest mot^o. Un^o q^od ē a p^omo mobili scz a de
cima sphaera q^o diurn^o appellat. q^oz in t^op^oe xviii. horaz reuolutōz vnā
ab orientē s^ol^os occidentē z ecōtra cōplet. z talis mot^o fit sup^o duos
mundi polos arcticū z antarcticū. Alter fit a nona sphaera q^o scdm̄
mobile z nō p^omū vocat^o q^o sp^o ē fm̄ successione signoz. sc. ab ariete per
thaurz geminos cancrū zc. ztra motū p^omī mobilis. scz decime sphaere
sup^o polis zodiaci p^omī mobilis regularis. Ita vt in q^obuslibet ducētis
annis p^o v^onū gradū z. xxviii. minuta fere. p^ogredit. q^od dragitanouēmi
libo annoz naturalit^o loquendo totū zodiacū p^oambulat. Et hic mot^o
tus fm̄ Alphonciū augiū z stellaz fixaz appellat. Tercius motus ē
sibi p^orius z vocat^o trepidatōnis. Vel fm̄ Alphonciū motus acces
sus z recessus octauē sphaere. Et fit super duos circulos paruos in
p^ocauitate none sphaere equales super p^oncipia arietis z libe eiusdēz
descriptos. Sic q^o duo puncta octauē sphaere que capita arietis z li
bre vocant^o dyametricā opposita circūferētiā taliū duoz circuloz
none sphaere regulariter in septem milib^o annoz precise describant.
Dictus aut^o motus sic se habet. Cum eē caput arietis octauē sphaere
fuerit in situ circūferētie parui circuli septentrionali. Tunc caput li
bre eiusdē octauē sphaere est in situ circūferētie parui circuli meri
dionali z econtra. Unde ex motu predicto contingit quādoq^o eclip
picias none sphaere z primi mobilis. quia sunt sub vnā suspiciē. per
eclipricam octauē sphaere intersecari quādoq^o nō. vt cū caput arie
tis octauē sphaere fuerit in intersecōne aliqua ecliprice none sphaere
et circūferētie parui circuli. Etiam contingit in alio atq^o in alio lo
co intersecōne ecliprice octauē sphaere z equinoctialis fieri scz eam
a qua equinoctiū accipitur Un^o nunc tempe nostro. **M**. ccccxi. nō
B. 4. 7

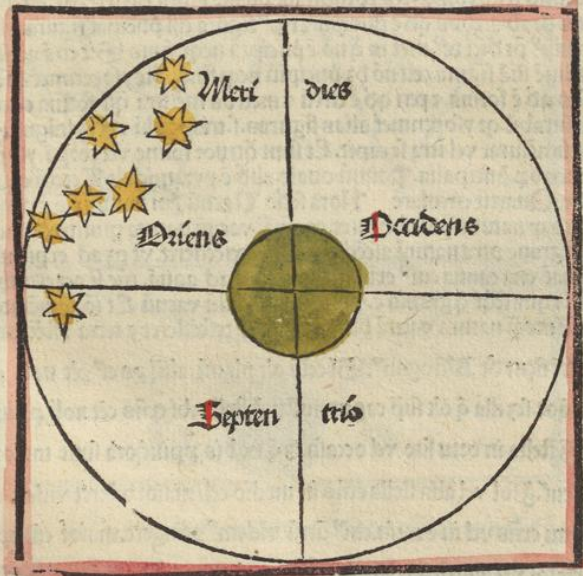
circa festū sancti Gregorij s; circa festū sancti Adriani ppe qntū videt
 licz diē mēsis martij eqnoctiū causat. Itē caput arietis octauē sphe
 re sup̄dicto anno ad. xix. gradū. xl. minutū. z. xvi. fere scđm arietis p
 mi mobil' vel recte sphe reuolutū ē pari mō stelle fixe vnaquā
 sūm sitū suū. qz ad pgressionē spheraz none z octauē mouent zc.

¶ **Q**uāt celū voluat ab oriente in occidentē signū ē huius. stelle q̄ ori
 unt in oriente sp̄ eleuant paulatim z successive huiusq; veniūt in me
 diū celi. z sunt sp̄ in eadē p̄pinq̄tate z remotōe ad inuicē z ita sp̄ se
 hūtes tendūt in occasum cōtinue z vniiformiter. Est etiā aliud signū
Stelle q̄ sunt circa polū arcticū q̄ nūq̄ nobis occidūt. mouent cō
 tinue z vniiformiter circa polū describendo circulos suos. z sunt sp̄ in
 eq̄li distātia ab inuicē z p̄pinq̄tate. **U**n̄ p̄ istos duos motus cōtinuos
 stellaz fixaz. cōtinue tā tendentiū ad occasum q̄z nō tendentiū. Per
 q̄ firmamentū mouet ab oriente in occidentē.

¶ Postq̄ autor in generali mōdō fecit de motu p̄mi mobil' q̄ ē ab oriente p̄ occidentē ⁊ rediens in orientē. **L**ōsequēter eundē p̄bat ad ducēdo signa duo sensibill' apparētia. ¶ Pro q̄ nota duas causas q̄re celū mouet. **P**rima ē vt sequat̄ motus vitalis successiuus in istis inferiorib'. **N**ā mot' celestiu' cor'por' ē cā mot' istoz inferior'. vt habet sc̄do de generatōe. **M**ot' em̄ solis ⁊ alioz planetaz ē cā generatōis et corruptōis. **G**eneratio at̄ ē mot' de nō eē ad eē. **C**orruptio mot' de eē ad nō eē. **S**c̄da cā ē. vt influentia ⁊ virtus stellaz in diuersas ter' re p̄tes recipi possit. **N**ā si celū staret tūc stella exis in celo ⁊ virtū suā in p̄te solū vnā influeret reliquā p̄te relinquēdo. **N**ota sc̄do. **C**elū mouet local' circulariter. **D**uo em̄ sunt mot' naturales simplices in genere locales. s. rect' ⁊ circularis. **E**t s̄m sp̄m rect' ē duplex sursum ⁊ deorsū; **E**t circular' etiā ē duplex ab orientē ⁊ occidentē. eo mō q̄ mouet p̄mū m̄obile ⁊ ab occidentē in orientē eo mō q̄ mouet ortus planetaz

¶ **Q**uāt celū sit rotundū triplex rō **P**rima ē silitudo. eo q̄ mundus sensibil' fact' ē ad silitudinē archetipi i q̄ nō ē p̄ncipiū neq; finis **U**nā ad hui' silitudinē mund' sensibil' ⁊ formā rotundā in q̄ nō ē assigna
B 11

re p̄ncipiū neq; finē. **S**ecūda comoditas q̄m̄ oim̄ corp̄orū ȳsoperime-
troz sphaera maximū ē oim̄ etiā formaz rotūda capacissima ē. **Q**uā
igif̄ maximū z rotūdū id̄ capacissimū. **U**n̄ cū mūd° oia p̄tinet tal̄
forma fuit ei vtilis z comoda. **T**ercia rō necessitat̄. qz si mūd° esse
alten° forme q̄z rotūde scz trilaterē vel q̄drilaterē vel multilaterē seq̄
rent̄ duo impossibilia. scz qz aliq̄s loc° eēt vacu° z corp° sine loco. q̄rū
vtrūq; ē falsum. **S**icut p̄tz in angulis eleuatis z circūnolutis

¶ Postq̄z autor in p̄cedentibz de ordine p̄tū vniuersi z situ determi-
nauit atq; etiā de motibz celestū sphaeraz z de causis mor̄ p̄ni mobil̄
Consequēter de forma celi vel figure z sphaeraz eleuatoz determinat.
Primo tribz rōnibz celi rotūditate p̄bās. **N**ota circa textū **A**rcheti-
pus d̄z ab archos qd̄ ē p̄nceps z tip° figura q̄si p̄ncipal̄ figura. v̄l ar-
chetip° p̄t̄ d̄ici de° met̄ in q̄ nō ē p̄ncipiū neq; finis **S**ic etiā ad fili-
tudine suā figura celi nō hz p̄ncipiū neq; finē. **I**te ȳsoperimet̄ d̄z ab
ȳlos qd̄ ē forma z peri qd̄ ē circū z metros mēiura q̄si forma circuz
mēiurabil̄. qz ȳsoperimet̄ alias figuras. s. triangulū vel q̄drāgulū z c̄
circūmēiurat vel itra se capit. **E**t sūnt q̄rtuoz forme vel corpa ȳsoper-
rimetroz p̄ncipalia. **P**rimū ouale. aliū ē pyramidale **T**erciū colū-
nale. **Q**uartū circulare. **N**ota scdo **V**acuū fm̄ naturā nō ē ponē-
dū eo qz natura ip̄m̄ abhorret. qz añq; vacuū natura p̄mitteret faci-
lius graue p̄tra naturā ascēderet z leue descēderet. v̄t p̄z ad exp̄ientā
capiat̄ vna canna cui° extremitas ponat̄ ad aquā. tūc si aer extrahit̄
statū aqua seq̄t̄ q̄ grauis ē. z h̄ ē ad repellēdū vacuū **E**t id̄ cōmētatoz
d̄z **A**nteq; natura vacuū p̄mitteret celū descēderet z terra ascēderet.

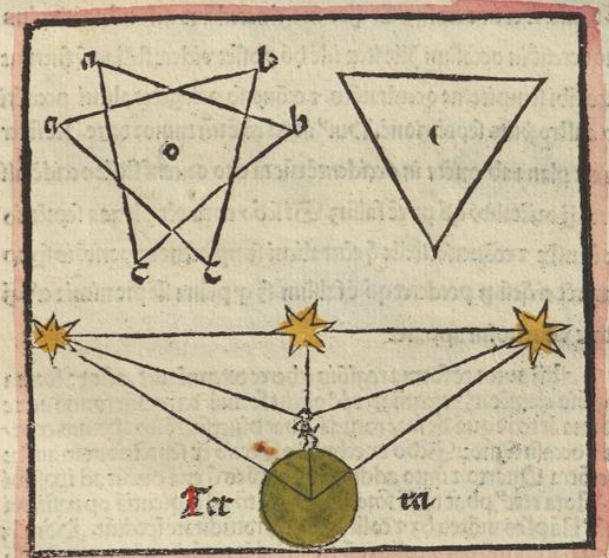
¶ **I**te sicut d̄z **A**lfragan°. **S**i celū eēt planū aliq; ps ei° eēt nob̄ p̄-
pinq̄oz. scz illa q̄ eēt sup̄ caput nostrz. **¶** **S**tella ibi c̄ns eēt nob̄ p̄pinq̄
oz q̄z stella in ortu suo vel occasu. s. q̄ nobis p̄pinq̄ora sūnt maiorā
vident̄. **¶** **S**ol vel alia stella c̄ns in medio celi maior d̄t̄ret videri q̄z
in ortu c̄ns vel in occasu. cui° **D**riū vident̄ p̄tingere. maior c̄m̄ ap-
paret sol vel alia stella c̄ns in oriente vel in occidēte q̄z i medio celi.

Sz cū rei veritas ita nō sit. hui° apparetie cā ē. qz in tpe h̄yemali vel
pluuiali vapores qd̄a ascēdūt̄ inter aspectū nostrz z solē v̄l alia stellā
sc̄ cū illi vapores sūnt corp° dyaphanū disgregāt radios nostros v̄l

suales ita q̄ nō p̄hendūt rē in sua naturali ⁊ s̄a q̄titate. sicut p̄z b̄
 tenario p̄iecto in p̄fundū aque limpide q̄ p̄pter silēm disgregatōes
 radiōz apparet maior q̄ s̄ua vera q̄titas.

Autor in hoc loco sup̄ rotūditate celi q̄rā adducit rōez ⁊ ē **A**lfrā
 gani q̄ ducit ad ip̄ossibile. **N**ota circa textū. **C**olor capif dupl̄r. vno
 mō p̄prie. ⁊ sic ē q̄litas sc̄da ex p̄mis q̄litatibz causata. vt ē albedo n̄
 gredo ⁊ alij h̄mōi colores. **T**ali s̄t mō corpa celestia nō dicunt̄ fore
 colorata. **A**lio° capif color cōiter p̄ oī illo qd̄ terminat̄ visu; ⁊ extēdit̄
 se ad lucidū ⁊ dyaphanū ⁊ sic corpa celestia sunt colorata. i. lucida.

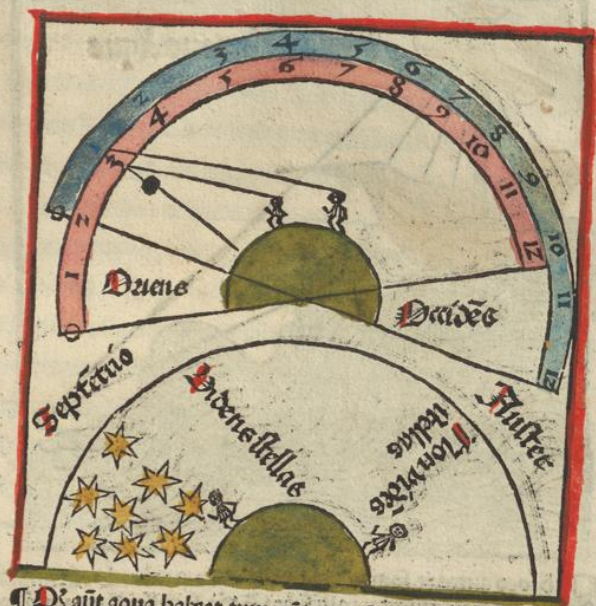
Terra etiā sit rotūda p̄z sic signa ⁊ stelle nō eq̄liter oriunt̄ ⁊ oc
 cidunt oībz hoībz vbiqz q̄ntibz. **S**z p̄tus oriunt̄ ⁊ occidūt illis q̄ s̄t
 p̄tus orientē. q̄ s̄t cit̄ ⁊ tard̄ oriunt̄ ⁊ occidūt q̄busdā. cā ē tumor
 terre. qd̄ b̄n̄ p̄ ea q̄ s̄ūt in sublimi. vna cū ⁊ eadē eclypsis lune ma
 gno in p̄ma hora noctis q̄ apparet nob̄ occidētālibz apparet orientē

talibus circa horā noctis terciā. **U**n̄ stat q̄ in illis p̄us fuit nox ⁊ sol
 p̄us eis occidit q̄ nob̄ cui⁹ rei cā ē tumor terre t̄m̄. **Q**uētiā terra ha
 beat tumorē a septētrione in austz ⁊ ecōuerso sic p̄z. hoībz ex̄ntibus
 s̄sus septētrionē. q̄dā stelle sunt sempiternē apparitōis. scz q̄. p̄pinq̄
 accedūt ad polū arcticū. alie at̄ sunt sempiternē occultatōis q̄ sunt. p̄
 pinq̄ polo antarctico. **S**i ḡ aliq̄s. p̄cederet a septētrione s̄sus austz
 int̄tū posset. p̄cedere q̄ stelle q̄ p̄us erāt sibi sempiternē apparitōis
 tā tenderēt ei in occasuz. **E**t q̄nto maḡ accederet ad austz tāto plus
 mouerent̄ in occasum. **I**lle itēz idē hō posset videre stellas q̄ fuerunt
 p̄us sibi sempiternē occultatōis. ⁊ ecōuerso p̄tingeret alicui. p̄cedēt̄
 ab austro s̄sus septētrionē. **H**ui⁹ at̄ rei cā ē t̄m̄ tumor terre. **I**tē si ter
 ra eēt plana ab oriēte in occidentē tūc tā cito oriēntē stelle occidētāl
 bus q̄ oriētālīb⁹ qd̄ p̄z eēt falsuz. **S**i sc̄do terra eēt plana a septētrio
 ne i austz ⁊ ecōuerso. stelle q̄ eēt alicui sempiternē apparitōis s̄q̄ ap
 parerēt ei q̄cūq̄ p̄cederet qd̄ ē. falsum. s̄z q̄ plana sit p̄e nimia ei⁹ q̄
 titate visui hoīm apparet

¶ Postq̄ autor de forma regiōis ethere determinauit. p̄n̄r de forma
 regiōis elemētarij determinat. ⁊ p̄o ondit formā terre. p̄n̄r formā aque
 forma at̄ terre quā d̄t fore rotūdā. p̄bat diuersis rōib⁹. **P**rimo ex or
 tu ⁊ occasu signoz. **S**ec̄do ex eclipsib⁹. **T**ercio ex septētrione in austz
 ⁊ ecōtra. **Q**uarto ⁊ q̄nto adducit duas rōes q̄ etiā ducūt ad impossibi
 le. **N**ota text⁹ p̄bat terrā fore rotūdā. cū t̄m̄ ad exp̄ientiā oppositi vi
 det̄. **N**ā plēs mōtes h̄z ⁊ colles q̄ vtrq̄z rotūditatē ip̄ediūt. **D**ōm h̄z
 terra habeat mōtes ⁊ colles nō t̄m̄ ānihilāt rotūditatē terre. eo q̄ mō
 tes ad terrā nulli⁹ sunt. p̄portōis. ⁊ si sunt alicui⁹ tūc eo mō se h̄nt sic
 clauī ad rotā curr⁹ q̄ modice vel nihil rotūditatē rote ip̄ediūt. **E**tia⁹
 montes ⁊ colles accidētālī ⁊ nō de p̄ se accidūt terre quare ⁊c.

¶ **Q**uod autem aqua habeat tumorem et accedat ad rotunditatem sic patet
 Ponatur signum in litore maris et exeat navis a portu et intantum elon-
 getur quod oculus existens iuxta pedem mali non posset videre signum. Stante
 vero navi oculus eiusdem existens in summitate mali bene videbit si-
 gnum illud. sed oculus existens iuxta pedem mali melius detret videre
 signum quam quod est in summitate mali. sic patet per lineas ductas ab utroque
 ad signum. et nulla alia huius rei causa est quam tumor aque. Excludant enim
 omnia alia impedimenta sic nebule et vapores ascendentes. Item cum aqua sit cor-
 pus homogeneum totum cum partibus est eiusdem rationis. scilicet partes aque sunt si-
 cut in guttis et rosis herbarum apparet rotundam naturaliter appe-
 runt formam. ergo et totum cuius sunt partes

In hoc loco autor de forma aque duobus vijs procedendo determinat:
 Primo declarat rotunditatem ostendit. Secundo facit h' idē p naturā cor-
 poris homogenei. Pro quo nota homogeneū dicitur ab hominis quod est
 unū et genus natura quod est unius nature sicut est aqua aer vinū argentū et
 frumentū etc. Unus quilibet pars aque est aqua et quilibet pars aeris est aer. Inde
 differt ab eterogeneo cuius partes sunt diuersarum naturarum. ut pa-
 tet de pede et manu hominis. quod consistit ex rebus diuersarum naturarum. puta ex
 pelle carne nervis ossibus et venis.

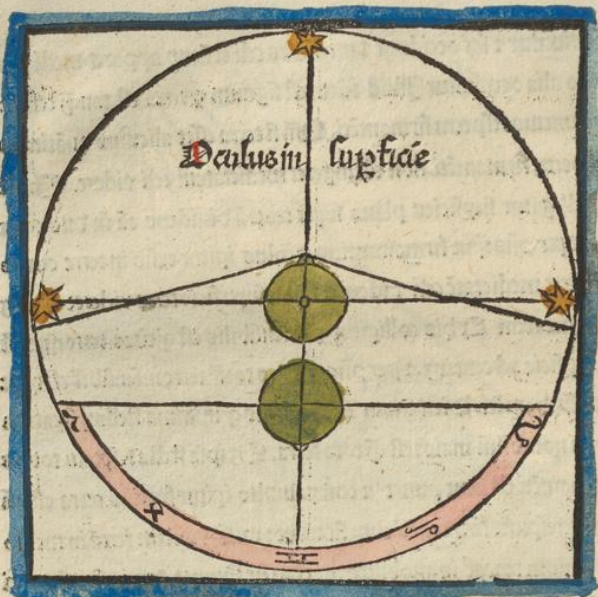
Quia autem terra sit in medio firmamenti sita. sic pars existens in
 superficie terre stelle apparent eiusdem quantitatis siue sint in medio celi
 siue iuxta ortum siue iuxta occasum. Et hoc est ideo. quod equaliter terra distat ab
 eis. Si enim terra magis accederet ad firmamentum in vna parte quam in
 alia. sequeretur quod aliquis ex his in illa parte superficie terre que magis
 accederet ad firmamentum non videret celi medietatem. Sed hoc est con-
 tra Ptolomeum et omnes philosophos dicentes. quod ubique existat homo. scilicet signa.

et oriuntur et sepe occidunt et medietas celi ei semper apparet medietas
vero alia occultatur. Illud idem est signum quod terra est tanquam centrum
et punctus respectu firmamenti. Quoniam si terra esset alicuius quantitatis
respectu firmamenti. non contingeret medietatem celi videre. **Item**
intelligatur superficies plana super centrum diuidens eam in duo equa
lia et per punctum ipsum firmamentum oculus igitur extrinsecus in terre centro
videret medietatem celi et idem extrinsecus in superficie terre videret eandem
medietatem. **Ex** his colligitur quod insensibilis est quantitas terre que est
a superficie ad centrum. et per punctum quantitas totius terre insensibilis est respec
tu firmamenti. **Dicit** etiam **Alfraganus** quod minima stellarum fixarum
visu notabilius maior est quam tota terra. **Sed** ipsa stella respectu totius
firmamenti est sicut punctus et centrum. multo igitur fortius terra est punctus
et centrum respectu firmamenti cum sit minor ea. **Quod** autem terra in medio
omnium teneatur immobiliter. quod cum sit summe grauis sic persuaderi
videtur eius grauitas. omne enim graue naturale per tendit ad centrum
Centrum est quasi punctus in medio firmamenti. terra igitur cum sit sum
me grauis ad punctum illum naturaliter tendit. **Item** quicquid
mouetur a medio versus circumferentiam ascendit. sed terra a medio
mouetur. igitur ascendit. quod pro impossibili relinquatur.

¶ **Auror** postquam figuram celi et elementorum ostendit. hic contra ma
gis in speciali de situ terre et eius magnitudine respectu celi determi
nat necnon de eius immobilitate. **Primum** ibi. quod autem terra sit in medio
Secundum ibi. Illud idem est signum. **Tertium** ibi. quod autem terra in me
dio omnium. **Primum** probat duabus rationibus que ducunt ad impos
sibile. **Secundum** etiam duabus affirmat rationibus necnon **Alfragani** au
toritate. **Tertium** similiter binis ostendit rationibus quarum una ducit
ad impossibile.

¶ Totius aut orbis terre ambitus auctoritate Ambrosij Theodosij
 Macrobij et cristianis philosophorum. 252000. stadia continere definit vni-
 cuique quod est 360. partium zodiaci. 700. stadia deputando. Sumpto enim
 astrolabio vel quadrante sub stellate noctis claritate per vtrumque medi-
 clinij foramen polo prospecto notetur graduum multitudo in qua steterit me-
 didiclinium Deinde procedat cosmi metra directe versus septentrionem a me-
 ridie donec in alterius noctis claritate viso ut prius polo steterit altius
 vno gradu medidiclinium. Per hanc mensuretur itineris spatium et inuenietur 700
 stadia. Deinde datus vnicuique 360. graduum tot stadiis terreni orbis
 ambitus inuenietur erit. ¶ Ex his autem iuxta circuli et dyametri regulam
 dyameter terre sic inueniri poterit. auferat vigesimam partem de

viceſimeſcō: que mediū ſtadiū ⁊ terciā partē vni⁹ ſtadij tenent Et
dicta. 8018j. ſtadia ⁊ mediū ⁊ terciā pars ſtadij ſunt dyameter vel
ſpiffitudo terre. **P**reterea dyameter terre aliter inuenit. **C**apiat am-
bitus terre ſcilicet. 252000. et multiplicetur per 7. eo facto numeri⁹
ſequens producet. 1764000. qui p. 22. diuidatur. **E**t in numero
quotiente dyameter terre pueniet ſcilicet. 8018j. ſtadia. j8. viceſimeſ-
ſecūde vel mediū ſtadium et terciā pars vni⁹ ſtadij.

Capitulū ſecūdū de circulis ex quibus ſphera materialis cōponitur. **E**t illa ſupercęleſtis que per iſtam imaginatur cōponi intelligitur.

Hoc autē circuloꝝ ex
quibus ſphera cōponit̃ qđā ſunt maiores. qđā minores.
vt ſenſui patz. **M**aior em̃ circulus in ſphera dicitur qui deſcriptus
in ſuperficie ſphęre ſuper eius cętrum diuidit ſphęram in duo equa-
lia. **M**inor vero qui deſcriptus in ſuperficie ſphęre eam nō diuidit
in duo equalia. ſed in portiones inęuales. **I**nter circulos vero ma-
iores. p̃mo dđm̃ eſt de equinoctiali

¶ **I**ſtud eſt capitulum ſecūdū iſtius tractatus. **I**n q̃ autor de
circulis ex quibus ſphera materialis cōponitur determinare propo-
nit. **N**am per eam illa ſupercęleſtis componi imaginatur. **E**t habet p̃-
tes duas principales. qz̃ primo determinat de circulis maioribus quo
ad eorum nomina ⁊ officia. **S**ecundo de circulis minoribus. quat-
tum ad primum premitit vnā diuiſionem que valet ad propoſi-
tum. **S**ecundo membra diuiſiōis nē videatur laborare in terminis
ignotis declarat. p̃mum ibi. **M**aior autem. **S**ecundum ibi. **M**i-
nor vero. **L**ittera in ſe eſt plana.